

ГОД. XXI.

ПОЗОРИШТЕ.

БРОЈ 36.

УРЕЂУЈЕ А. ХАЦИЋ.

Изази за време бављења позоришне дружине у Н. Саду свагда о дану сваке представе, иначе сваког месеца по један пут на по табака. — Стоји за Нови Сад 40, а на страну 60 новч. месечно. —

ГЛУМАЦ И ПУБЛИКА.

Предавање Јоце Савића, главног редитеља дворских позоришта у Минхену.

(Наставак.)

Али нисам се ја ради тога хтео да задржим мало код Грка. Та довољно је познато, да су Римљани удесили клаку не само у позоришту, него и у свима јавним приликама, и да су је јако дотерали. Прича се, да је Нерон са свих страна скупио и изабрао младиће из витешког сталежа и 5000 снажних момака из нижих слојева римског народа, па су се ови, на партије подељени, морали учити и вежбасти у свима врстама пјескања и тапшања — мумлање, шупље цигље и црепови били су дотични народни називи — и они су се лепо извештили. Ја се и не сумњам, да у Грчкој није постајала клака и да се вештина тапшања није систематски изучавала. Барем су духовити и љубазни Грци о постанку тапшања у знак одобравања и о пореклу сродне клаке измислили тако милу и красну митолошку анегдоту, да је не могу овде прећутати. Мој поузданик *Böttiger* (Böttiger), дугогодишњи лични и литерарни пријатељ Вилендов, приповеда ово:

„Праве музе (виле), оне сестре у светом трипут-тројству, оне Олимпијанке, које су се некад старом аскрејском певцу Исноду често у сну јављале и које су од тога доба тврдокорне и неумољиве на позиве и вапаје стотине будних надри-песника и стихотвораца — те су праве музе, тако каже грчко боговско родословље, кћери старешине боговског Дива (Зевса или Јупитра) што их је имао са високо хваљеном Мнемосином, богињом памћења, а из тога следује одмах лепа и корисна примена, да музи и њеним посинцима и поћеркама на позорници и иза позорнице — ако на срамоту матере им нису подметнута деца — *никад* нису нужни помагачи или шаптачи (суфлери). Али с тим пореклом светих девет сестара није се могао

задовољити Грк, који сваку ствар све даље духовито распреда. Музе те рођене су у Аркадији, у правој колевци грчког народног боговског рода. Ту су нашли и своју дојиљу. Је ли какво чудо, што се код старих спомињу и дојкиње муза? Звала се Еуфема т. ј. милостива мамица. Но та Еуфема имала је у Аркадији са тамошњим пастирским богом, Паном, љубавну авантуру, а као последица од тога поникло је несташно и весело шумско ђаволче, сатириско, по имену Кротос. Тако постане тај мали Сатир Музама брат по млеку. Дојиља их је све заједно дојила, неговала и одхранила. А кад су Музе доцније отишле у Теспију у Беоцији, па се настаниле на њима самим посвећеном Јеликону и ту се наместите у чудноватом станишту, у шумском позоришту, које је сама природа дивно и дражесно удесила, — отишао је с њима тамо и брат им по млеку Кротос и остао им је неразводни друг. Па кад су ту удежавали свој небески концерт и на изменце у лирским и драматским песмама заносили и усхићавали богове и људе на позорници која је била осењена зеленим лавором, — тад је мали Кротос седео и прислушкивао зашиљеним ушима, сакривен у каквој сеници, па кад су музе, по његовом мишљењу, штогод најлепше извеле, тапшао је он у знак допадања и одобравања са својим јаким песницама много јасније, него што се то може произвести најгласнијом виком — и то на радост нимфе Ехо (Одјек), која је у наоколо била скривена у свима закућцима и сваки звук удвојавала. Људи, који су се ту нашли, чинили су то што и Кротос и тапшали су такођер. С тога су се музе у радости својој, што им је порасла слава Кротосовим изумом, обратиле с молбом на Јупитра, да одликује Кротоса, који

се њиховој служби посветио. Тако је он стављен међу звезде, те је, ради своје разноврсне вештине у рукама, добио као стрелац лук у руку. Али тапшање које је он први употребио, остало је уобичајено код људи. Маленог Кротоса дакле ваља сматрати као родоначелника клакерâ и изналазача тапшања и одобравања, а његова при-

јатељица, мила нимфа Ехо, била је суделачица у том племенитом послу. Кротос још и данас постоји, али он није више шумски ђаво, него онајвише убоги ђаво; и он има такођер једну женску сурадницу, али то није више нимфа Ехо, него нимфа Реклама“.

(Наставиће се.)

Л И С Т И Ц И.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(„Шокица“, позоришна игра у 5 чинова, с певањем и играњем, написао Илија Округић-Сремац, за српску позорницу удесио А. Хаџић, музика од Д. Јенка; приказана 3. марта 1896.)

Из расправе дра Лазе Костића у белетристичком листу „Нада“ дознајемо, да је првобитна концепција овог позоришног комада, како ју је г. писац замислио, била баш таква, како је тај комад г. А. Хаџић за српску позорницу удесио, т. ј. да се комад сврши тако, да на крају Перо Влаховић (г. Спасић) и Јања (гђа Марковићка) добију на бојишту благослов Јањина оца Марјана (г. Лукић) да буду муж и жена. Истом касније, по наговору г. дра Фр. Марковића, склонио се писац, да ту првобитну концепцију промени тако, да се комад сврши трагично, како је штампан у издању „Матице Хрватске.“ Спољашњи разлози за такав трагични свршетак, којима је др. Марковић склонио писца, да своју првобитну концепцију промени, дају се разумети. Како имаде мало трагедија из простонародног живота у нашој драмској литератури, радило се о том, да тај по тенденцији и по садржају zgodно замисљени комад постане трагедијом. Тако је смртна осуда за Перу Влаховића изречена у Загребу, а писац је ради те осуде, против своје првобитне намере, у издању „Матице Хрватске“ свој комад прометнуо у трагедију. Ну то је за нас најбољи разлог, да останемо код нашега мишљења, што смо га о том комаду у овом листу изразили, када је тај комад овде лане први пут даван био, т. ј. да је по нашем мишљењу zgodно било, што је тај комад за позорницу приређен тако, како је првобитно замисљен био, т. ј. да се весело сврши. Они унутарњи разлози, који су писца на такву првобитну концепцију били

склонили, далеко су са естетског, етичког и логичног становишта важнији и меродавнији, него ли онај спољашњи разлог за трагедију. Узрок веселом или трагичном свршетку драмскога умотвора треба да лежи у њему самому, у царству мисли и осећаја, у којем је никла идеја тога умотвора, а не треба да на то утиче какав спољашњи разлог. Првобитна концепција темељне идеје увек је за песничку обраду најсигурнији путоказ песничке интуиције за начин обраде. То је стално практично естетско начело.

Писац је употребио за свој комад врло zgodан предмет: трагику наших прилика, где се један те исти народ, сасвим против природе, по вери дели у два племена, што једно од другог зазира. Је ли истина, што вели велики француски песник Виктор Иго, да је задаћа песникова, да теши и саветује, онда песник не чини добро, ако и својим песничким умотворима и начином, какав облик својим драмама и трагедијама даје, неким начином ту трагику санкционише и приказује као нешто, што се не да променити. Таква фатализам не може добро деловати. Песнику је дужност, да се узвиси над таквом трагиком предрасуде и да се практично у свом комаду покаже, како се може таква трагика претворити у сретан свршетак. Би ли било не само етички него и у песничком смислу право, да верност Перина и Јањина остану без победе и награде. Ко се огрешо о песничку праведност, тај грешо и против естетике. Трагичан свршетак мора бити и психолошки и етички оправдан. Није трагичан јунак, ко погине услед неприлика, које се дају уклонити и савладати.

Да је овакав свршетак, како је „Шокица“ у приказу на позорници изведена, оправдан, то је писац могао видети по оном управо великом

успеху, који је тај комад овде већ по други пут постигао. И то је своје врсте критика, којој нигде критичари ни писци не поричу сваку вредност.

У самом комаду имаде доста трагике, зашто да и крај буде суморан и трагичан? Није ли доста, што смо морали прежалити кукавног Божу (г. Добриновића), зашто, да до краја страдају и Перо и Јања?

Кад је један француски роман, чини ми се Флоберов, што је излазио у свескама, пртајући живим бојама тешку болест једне честите девојке, доспео дотле, те је већ имала наступити катастрофа, сама царица Евженија замолила је писца, нека не да девојци умрети, јер би то било немилосрдно и неправедно. Писац ју је послушао, те написао још једну свеску, где девојка изненада потпуно оздрави. Овако би већина гледалаца „Шокице“ протестовала против трагичног свршетка „Шокице.“

Иначе је поновни приказ тога у истину лепог комада наново засведочио лепоту тенденције, јакост појединих драмских места, верност пртања живота и историјске стафаже, чистоту народног језика и остале врлине, на које лане у овом листу упозорисмо. Комад је овај пут нагледаоце, судећи по многим знацима, учинио још и лепши и трајнији утисак, те му је зајемчено стално место у репертоару народног позоришта.

Да како, да томе успеху помажу, осим ваљаности самога комада, лепо певање, умилни напеви и лепе народне игре, у комад уpletене, а нада све лепо увећана игра наших вредних глумаца и глумица, који уложише сву љубав и мар, да себи тим комадом осветлају лице. Само су неки грешили, кад су изговарали и тамо и место е, где то није потребно.

Подела улога је управо сретна. Главне улоге су у рукама најопробанијих сила. Г. Добриновић, као Божо, гануо је својим певањем, пуним правог осећаја и најладније срце, а својом промишљеном игром стекао је опште признање. Г. Лукић је као створен за улогу непопустљивог тврдоглавца Маријана, а знаде у свима ступњевима гњева погодити увек праву меру гласа и покрета. Достојна му дружица бијаше гђа Добриновићка у улози добре Јањине матере Манде.

Г. М. Марковићка створила је у улози Јање право ремек-дело, на које врла уметница може управо поносна бити, баш како се је и г. Спа-

сић у улози Пере Влаховића показао као врло вредан и напредан глумац, који увек погоди прави израз лица и своју улогу надахне топлином и симпатичношћу свога темперамента. Достојно је приказао и г. Васиљевић улогу жупника Љубибратића и г. Душановић улогу старца Матана. Споменемо ли још складно певање и играње, и лепу инсценацију и zgodне декорације: можемо честитати и г. писцу, и управи, и глумцима и публици, која је задовољно оставила позориште и леп приход на каси. **Ј. Хр.**

КР. СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ У БЕОГРАДУ.

(Репертоар.) У кр. српском народном позоришту у Београду одређен је био овај репертоар:

У недељу 3. марта: Дневна представа „**Чича Томина колеба**“, прта из америчког живота у 3 чина с предигром, написала Тереза Мегерле, превод с немачког. — Вечерња представа „**Крвава свадба**“, трагедија у четири чина, написао Алберт Линднер, превео с немачког Мих. Р. Поповић.

У уторак 5. марта: „**Четир жене под једним кровом**“, комедија у три чина, написао Пало Бакомети, превео с талијанског Михаило Дсбрић.

У четвртак 7. марта: „**Миш**“, комедија у три чина, написао Едуард Пајрон, превео с француског Душан Л. Токић.

У суботу 9. марта: „**Миш**“ (Гостује гђца Сузана Решанбер, члан француске комедије, са својим особљем).

У недељу 10. марта. Дневна представа: „**Циганин**“, позоришна игра у три чина, с певањем, написао Сиглигети, превео с мађарског и посрбио Јустин Милан Шимић. — Вечерња представа: „**Кориолан**“, трагедија у пет чинова, написао В. Шекспир, превод с немачког.

(Госпођица Решанбер у Народном Позоришту.) Госпођица Сузана Решанбер, члан француске комедије, гостоваће са својим друштвом на београдској позорници у суботу, 9 марта. Тог вечера представљаће се: „**Миш**“, комедија у три чина од Едуарда Пајрона. На словну улогу приказиваће г-ца Решанбер, а остале улоге чланови њене дружине.

Издаје управа срп. нар. позоришта.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

41. Представа. **У ДУНЂЕРСКОМ ПОЗОРИШТУ.** У претплати 23.

У Новоме Саду, у четвртак 7. (19.) марта 1896:

МАРИЈА СТУАРТОВА.

Жалосна игра у 5 чинова, од Ф. Шилера, превео С. Д. К. — Редитељ: Ружић.

ОСОБЕ:

Краљица Јелисавета — — — Д. Ружићка.	Белијевр — — — — — Стефановић.
Марија Стјуартова — — — С. Вујићка.	Окељ — — — — — Поповић.
Гроф Лестер — — — — — Ружић.	Мелвил — — — — — Миловановић.
Гроф Шрусбери — — — — — Жикић.	Маргарита — — — — — К. Жикићка.
Барон Борли — — — — — Лукић.	Бургоин — — — — — Илић.
Витез Палет — — — — — Васиљевић.	Први паж — — — — — Д. Весићева.
Мортимер — — — — — Стојковић.	Други паж — — — — — В. Милићевићка.
Ана Кенедијева — — — — — Ј. Добриновићка.	Трећи паж — — — — — Д. Туцаковићева.

Краљичина стража, пажеви, ловци.

Свирачки збор ц. и кр. 70. пешачке пуковније свираће ове комаде: 1. „Immer fesch“. Марш, од Ајленберга. — 2. „Concert-Ouverture“, од Проха. — 3. „Ein Tag in Tirol.“ Characterstück, од Ајленберга. — 4. „Frühlings-Idylle“, од Фишера. — 5. „Irrfahrten“. Потпури, од Роснера.

 У новом оделу, које је нарочито за овај комад зготовљено.

У суботу 9. (21.) марта: „Кир Јања“. Шаљива игра у 3 чина, написао Ј. С. Поповић. — Пре тога: „Партија Пикета“. Шаљива игра у 1. чину, по Мајеру и Фурнијеру, превео Ф. Оберкнежевић.

Умољавају се лепо све поштоване госпође и госпођице, да би изволели без шешира седети на својим седиштима у паркету и партеру.

Улазнице могу се добити у књижари браће М. Поповића од 9—12 пре подне, од 3—6 после подне и после на каси.

Болују: М. Николић, Љ. Душановићка, Д. Васиљевићка.

Почетак тачно у 7¹/₂, свршетак у 10¹/₂ сахата.